

Regler for etablering af ledninger i jord

10. november 2006
Dansk Ledningsejerforum

Indledning

Denne redegørelse beskriver fortrinsvis de juridiske forhold som gælder for etablering af ledningsanlæg i veje.

Gennem mange år har etiske regler mellem ledningsejere været diskuteret.

En problemstilling gør sig gældende, hvor højt-liggende ledninger spærrer vejen til de dybere liggende ledninger.

En anden problemstilling handler om ledninger, der er anbragt meget tæt på hinanden.

Problemerne optræder, når pladsen er trang i fortove og veje. Og pladsen bliver mindre og mindre efterhånden som stadig flere ledninger skal i jorden. Således har især kombinationen af liberalisering af telekommunikationsnettet og stigende konkurrence på datatransport i høj grad gjort pladsen til ledninger til en begrænset ressource.

Anbefaling

Dansk Ledningsejerforum ønsker at fremhæve, at der hvor gængse afstandskrav ikke kan opfyldes pga. pladsproblemer, skal ledningsejerne *altid* gå i dialog om praktiske løsninger, der kan accepteres af alle parter, vel vidende, at det kræver god vilje, gensidig forståelse og respekt for hinandens problemer.

Men uden dialogen vil håndteringen af ledninger i jorden blive alt for besværlig, upraktisk og beko-stelig for alle ledningsejere både på kort og lang sigt.

Sammenfatning

I lovgivningen findes relativt få regler, som regulerer ledningers indbyrdes placering i jorden. Der findes lovbestemte regler for elkabler og gasledninger med baggrund i sikkerhedsmæssige forhold.

Tilbage er de såkaldte "uskrevne" regler, dvs. regler som man kan udlede af retspraksis.

Graveskader

Tab opstår og skal erstattes, når ledninger ødelægges i form af graveskader.

Det er - alt andet lige - entreprenøren, der udfører et gravearbejde, som tillægges ansvaret for graveskader af domstolene, fordi han *forventes* at besidde en erhvervsmæssig kunnen, der gør ham i stand til at undgå graveskader.

Kun i relativt sjældne tilfælde slipper entreprenøren for skyld.

Overtrædelse af respektafstande

Tab opstår også, hvis en ledningsejers reparationsarbejder mv. på egne ledninger besværliggøres og dermed koster mere, fordi andres ledninger ligger i vejen for arbejdets udførelse.

Ved erstatningskrav må det antages at en domstol vil lægge vægt på princippet "først i sted – bedst i ret". Det vil sige, at den tilkomne ledningsejer hovedsagelig må indordne sig de allerede tilstedeværende ledningers placering, selv om dette måtte koste ekstra ressourcer.

Endvidere antages, at Norm for etablering af ledningsanlæg i jord, DS 475, vil blive tillagt særlig betydning. I hvert fald er der heri anført, med hvilke afstande ledningerne bør placeres fra hinanden. Det er endvidere angivet, at hvis pladsen ikke muliggør overholdelse af de angivne afstande, må de berørte ledningsejere aftale alternative løsninger.

Vejmyndigheden

Der er forskellig praksis for, hvor meget vejmyndigheden blander sig i ledningernes placering i vejarealer. Vejmyndigheden skal først og fremmest sikre, at vejen bedst muligt tilgodeser den trafik, der afvikles på overfladen.

Grundprincippet er, at ledningsejerne selv må træffe de fornødne aftaler om ledningernes indbyrdes placering.

Bygherre og entreprenør

Som nævnt vil ansvaret for graveskader normalt tilfalde entreprenøren.

Hvem der har ansvaret ved overtrædelse af gængse normer og god ledningsejerskik afhænger i høj grad af den aftale, som bygherre (ledningsejeren) og entreprenør har indgået.

Det normale vil her være, at aftalen henviser til AB 92¹. I så fald gælder, at bygherren skal føre tilsyn med, at entreprenøren udfører arbejdet som aftalt. Hvis det ikke er tilfældet, kan bygherren enten forlange manglerne udbedret eller acceptere forholdene.

Ved at acceptere forholdene overtager bygherren helt eller delvis ansvaret for fejlagtige forhold.

Kontrakten mellem bygherre og entreprenør kan også overlade det komplette ansvar for arbejdets projektering og udførelse til entreprenøren, som da naturligvis også påtager sig ethvert erstatningsansvar.

Ledningsejeren skal i den situation være opmærksom på det dårlige omdømme han kan få, selv om han juridisk set kan henvise alle erstatningskrav til entreprenøren. Dertil kommer, at ledningsejeren kan pådrage sig et ansvar, hvis hans valg af entreprenør kan kritiseres.

---

¹ Almindelige Betingelser for arbejder og leverancer i bygge- og anlægsvirksomhed (AB 92) (Udfærdiget af Boligministeriet den 10 december 1992)

Gældende ret

Helt overordnet bestemmer § 193 i straffeloven, at den som på retsstridig måde fremkalder omfattende forstyrrelser i anlæg, der tjener til almindelig forsyning af el, gas, vand, varme og kommunikation, skal straffes med bøde eller fængsel².

Bortset fra naturgasledninger, findes der ingen lovkrav³ om, hvor tæt man må etablere en ny ledning på en anden ledning⁴.

Af arbejdsmiljømæssige årsager er der for naturgasrør afstandsregler, for at sikre mod indsvivning af gas i andre rørledninger. Desuden skal der overholdes "behørig" afstand til elledninger, igen af sikkerhedsmæssige årsager.

Det vil sige, at resten af reguleringen er overladt til almindelig aftale- og erstatningspraksis.

Hvis en ledningsejer føler sig forurettet og kan påvise et tab, kan han gå til domstolene.

Domstolene vil givetvis støtte sig til eventuelle anerkendte normer og standarder og gældende kutymmer, som kan siges at repræsentere god ledningsejerskik.

Det må derfor antages, at Norm for etablering af ledningsanlæg i jord, DS 475, vil blive lagt til grund for en domstolsafgørelse. Normen indeholder blandt andet angivelser⁵ af minimumsafstande ved knebne pladsforhold mellem forskellige ledningstyper (herom senere).

Endvidere må det antages, at retsprincippet "først i tid – bedst i ret" vil blive gjort gældende. Princippet betyder, at den tilkomne ledningsejer – alt andet lige - må indordne sig de allerede etablerede ledningers placering, også selv om det vil koste den tilkomne ekstra ressourcer.

Det kan muligvis forekomme, at en ny ledning bliver så dyr at anlægge, fordi der skal tages hensyn til eksisterende ledninger, at et rimelighedskriterium og samfundsøkonomiske hensyn kan føre til afvigelse af "først i tid – bedst i ret" – princippet. Men der skal givetvis helt særlige omstændigheder til, og der kendes ingen eksempler fra retspraksis.

Daværende kontorchef Leif Larsen henviser også til princippet i sin artikel "Ledninger - æresgæster i vejarealer" i Dansk Vejtidskrift 1988 nr. 8 s. 192 -199:

" Princippet er også lagt til grund i såvel Vejdirektoratets som Kommunernes Landsforenings almindelige betingelser for udførelse af ledningsanlæg, hvori det understreges, at den nye anlægsejer selv må træffe de fornødne aftaler med ejerne af andre anlæg, hvis det nye anlæg giver anledning til flytninger og ændringer eller medfører risiko for beskadigelser af eller gener i bestående anlæg. Flytning eller ændring af eksisterende anlæg må først ske efter tilladelse indhentet hos vejmyndigheden, og omkostningerne ved flytningen og ændringen skal betales af den anlægsejer, der er årsag til arbejdet.

---

² Lovbekendtgørelse nr. 1000 af 05/10/2006

³ Afstandskrav for naturgasledninger henviser til arbejdsmiljølovgivningen.

⁴ Stærkstrømsbekendtgørelsens krav om en respektafstand på én meter går mere på arbejdssituationen og ikke selve placeringen. Konkrete respektafstande findes ikke længere i bekendtgørelsen. Byggelovens § 12 stk. 1 og Vejlovens § 101 stk. 3, foreskriver begge, at man skal tage *nødvendige hensyn*, således at eksisterende ledningsanlæg ikke skades.

⁵ Tabel V 2.6.1 side 25 (1. udgave trådte i kraft 15. juni 1994). Tabellen mangler afstande til gasledninger.

Dette forhold mellem flere ledningsejere må efter ministeriets opfattelse løses efter dansk rets almindelige privatretlige principper. Udgangspunktet er nok, at gravearbejder i vejen kun må foretages med respekt af eksisterende ledninger."

Princippet ses eksplicit i lov om telegrafer og telefoner af 11. maj 1897 i

§ 9, stk. 3, hvorefter statens telegraf- og telefonledninger kun må anbringes på steder, hvor der allerede er anbragt kommunale eller private telegraf- eller telefonledninger eller gas-, vand-, kloak-, elektricitets- eller lignende ledninger, for så vidt dette kan ske uden ulempe for de førstnævnte ledninger,

og i lovens § 13, stk. 1, hvorefter private eller kommunale ledninger for telegraf, telefon og el kun må anbringes på steder, hvor der allerede er statslige telegraf- og telefonledninger, hvor de ikke frembyder fare for at hindre eller forulempe statens ledninger.

I øvrigt er ledningsejerne normalt retligt set ligestillede, idet de har adgang til at ekspropriere til etablering af deres ledninger.

Vejmyndighedernes ansvar

Vejmyndigheden skal sikre vejen i henhold til vejlovene. Vejlovene har først og fremmest til formål at sikre, at vejene fungerer til afvikling af trafik.

Ledninger kan lægges i vejen og vejmyndigheden skal sikre trafikens og vejanlæggets tarv og giver i den anledning gravetilladelse til ledningsejeren. Her vil der normalt være krav om, hvordan vejen reetableres, idet der henvises til overholdelse af "Ledningspakken"⁶ eller lignende.

Vejmyndigheden har reelt ingen interesse i eller hjemmel til at bestemme, hvordan ledninger placeres indbyrdes, med mindre det kan begrundes med vejens tarv eller trafikafviklingen.

Spørgsmålet er så, om vejmyndigheden kan påstå, at ledningers indbyrdes placering kan give anledning til problemer for vejen. Vil en bestemt placering eksempelvis give anledning til ekstra lange opgravningstider? Eller kan man forestille sig, at bestemte ledningsplaceringer vil gøre det sandsynligt, at vejen skades (jorden sætter sig) på længere sigt?

Der findes eksempler på, at vejmyndighederne har lavet bestemmelser om ledningers indbyrdes placering, og myndigheden vil formentlig have hjemmel til at håndhæve sådanne bestemmelser med begrundelse i vejens tarv.

Nogle vejmyndigheder anfører i deres gravetilladelser, at placeringen af nye teleledninger skal følge et eksisterende "teletracé".

Der findes også eksempler på vejmyndigheder, som har krævet, at ledninger lægges på et bestemt tidspunkt (typisk ved koordineret samgravning) og at ledninger ikke kan lægges uden for disse perioder. Det er dog ikke indlysende, at en vejmyndighed kan opretholde et sådan krav overfor et modsat krav om at få etableret en ledning fra en (ekspropriationsberettiget) ledningsejer. Spørgsmålet der så vidt vides aldrig prøvet ved en domstol.

---

⁶ Ledningspakken består af: Standardregulativ for udførelse af ledningsarbejder i og over veje, Norm for etablering af ledningsanlæg i jord, Vejregel for etablering af ledningsanlæg i jord.

Tidligere har det været drøftet, om vejmyndigheden kunne opkræve et gebyr hos ledningsejeren for at holde tilsyn med anlægsarbejdet. Det har vejmyndigheden ikke ret til uden særlig lovhjemmel.

Det kan være af samme grund, at mange kommuner ikke tillægger tilsyn med ledningsarbejder særlig høj prioritet. Ledningsejere kan altså ikke regne med, at vejmyndigheden holder øje med, at respektafstande og lignende overholdes.

Ansvarsfordeling mellem bygherre og entreprenør

Ved graveskader

I FULS's "Ansvar for graveskader" fra 1990 skrevet af Bo von Eyben, gennemgås bygherreansvaret i forbindelse med graveskader grundigt på side 65 – 73.

Fremstillingen kan sammenfattes til følgende:

Når entreprenøren arbejder som selvstændigt virkende entreprenør (dvs. ikke undergivet bygherrens ledelsesret) har entreprenøren ansvaret for skader, fejl og mangler ved et udført lednings-etableringsarbejde som følge af sin professionelle udøvelse af sit erhverv.

At det forholder sig sådan fremgår ret entydigt af retspraksis. Eksempelvis gælder, at selv om bygherren har indhentet ledningsoplysninger, som overlades til entreprenøren, vil entreprenøren stadig som hovedregel skulle foretage egne undersøgelser for at sikre sig mod erstatningskrav. Der skal ganske særlige forhold til, før entreprenøren alene kan forlade sig på bygherrens oplysninger og helt slippe for ansvar.

At entreprenøren får skylden og dermed et erstatningsansvar betyder ikke, at bygherren ikke samtidigt kan pådrage sig skyld. Men oftest vil ansvaret for et arbejdes *udførelse* kunne henføres til entreprenøren.

Undtagelsen – hvor entreprenøren slipper og hvor bygherren pådrager sig ansvaret - vil være når bygherren påtager sig den fulde ledelse af arbejdet og tillige har den fornødne faglige viden til det.

Ligeledes overtager bygherren ansvaret, hvis han under et entreprisearbejde overtaler entreprenørens ansatte til at udføre et andet, nyt arbejde, som ikke har forbindelse med det aftalte entreprisearbejde.

Endelig vil en ren udleje-aftale om entreprenørmateriel også føre til, at bygherren påtager sig ansvaret.

I tilfælde af, at entreprenøren er ophørt med at drive virksomhed eller gået konkurs, har retspraksis anerkendt⁷, at en ledningsejer, som har fået skadet sin ledning, kan rette sit erstatningskrav til bygherren, idet han anses for ansvarlig, fordi det har ham, som har valgt entreprenøren.

Man må antage, at dette princip ikke kun gælder ved graveskader men også ved erstatningskrav af andre årsager.

Overtrædelse af respektafstande og god ledningsejerskik

---

⁷ jf. U.1999.1821/2H.

Det er givet at Norm for etablering af ledningsanlæg i jord, DS 475, er central for, hvilke regler der bør gælde for ledningers indbyrdes placering. Dog savner normen at indarbejde respektafstande til gas-ledninger.

I følge DS 475 er det forudsat, at der skal udføres forundersøgelser til registrering og vurdering af forhold af betydning for gennemførelsen af et ledningsprojekt.

Forundersøgelsen bruges således til tracéfastlæggelsen, hvor der blandt bl.a. skal tages hensyn til, at tilgængeligheden af andre ledninger ikke generes unødigt af den nye ledning, således at senere reparationer på en ledning kan udføres, uden at naboledninger beskadiges.

I normens afsnit 2.6 angives hvilke afstande der bør tilstræbes overholdt både i form af generelle afstande og afstande angivet i en særlig tabel⁸, som anvendes i tilfælde af knebne pladsforhold.

I normen anføres, at det i visse tilfælde kan være samfundsøkonomisk gunstigt at placere ledninger i andre indbyrdes forhold end ved siden af hinanden. Det skal i givet fald altid aftales⁹ med de berørte ledningsejere.

Afstandskravene i DS 475 kan ofte reduceres ved benyttelse af beskyttelsesforanstaltninger, fx ved brug af hårde eller bløde mellemlag eller beskyttelsesrør.

Særligt om ledninger af samme art

DS 475s tabel over minimumsafstande ved knebne pladsforhold anføres blot betegnelsen "Ledningsspecifikt", når det drejer sig om afstanden mellem ledninger af samme art.

Det forekommer jo, at ledningsejere med samme forsyning skal placere ledninger tæt på hinanden. Fx når et transmissionselskab fører ledninger nær et distributionselskabs ledninger (vand, gas, el) og når forskellige udbydere af telekommunikationsnet skal placere ledninger og rør tæt på hinanden.

Sidstnævnte situation er opstået efter liberalisering af telemarkedet og efter udgivelsen af DS 475.

Det er muligt, at DS 475 hensigtsmæssigt kan udbygges med afstandsregler for telekommunikationskabler og -rør, så teleoperatørerne får eksplicite afstandskrav at forholde sig til.

Aftalegrundlag mellem bygherre og entreprenør

Der findes så vidt vides ingen retssager, som handler om overtrædelse af respektafstande og overtrædelse af (uskrevne) etiske regler ("god ledningsejerskik"), fx om ikke at placere ledninger oven på eksisterende ledninger uden at der er indgået aftale herom.

Alligevel kan der rimeligvis gøres antagelser om, hvem en domstol vil tildele ansvaret, hvis respektafstande og etiske regler uretmæssigt overtrædes og en ledningsejer lider tab herefter.

For det første må man tro, at "først i tid - bedst i ret" -princippet vil blive gjort gældende, således at den tilkomne ledning står svagere end den eksisterende.

---

⁸ Tabel V 2.6.1 side 25.

⁹ Det kan givetvis være fornuftigt at overveje, hvordan en sådan aftale kan dokumenteres efter en årrække, hvis et erstatningskrav skulle dukke op.

Herefter er spørgsmålet, om det er bygherren eller entreprenøren, som har erstatningspligten.

Her er udformningen af aftalen, som bygherren har indgået med entreprenøren, afgørende.

Såfremt "Ledningspakken" er en del af entreprenørens aftalegrundlag, og det er entreprenøren, som fastlægger tracéen, bliver entreprenøren utvivlsomt erstatningsansvarlig, hvis ledningsetableringen sker i strid med disse regler og uden bygherrens godkendelse.

Hvis AB 92 er aftalt, foreligger der ved overtrædelse af "Ledningspakken" en mangel iflg. § 30¹⁰, og bygherren kan da kræve udbedring af forholdene, medmindre bygherren i forbindelse med sit tilsyn¹¹ har accepteret forholdene og dermed pådrager sig ansvaret.

Følges AB 92 fører bygherren tilsyn, men man vil næppe kunne forlange, at bygherren kan opdage enhver fejl og desuden har entreprenøren en selvstændig pligt¹² til at kontrollere sit arbejde.

Man kan også forestille sig en aftale mellem bygherre og entreprenør, hvor det komplette ansvar for arbejdets projektering og udførelse helt overlades til entreprenøren, som da naturligvis også påtager sig ethvert erstatningsansvar.

Selv om ledningsejeren i så fald kan henvise alle erstatningskrav til entreprenøren, vil ledningsejeren næppe kunne undgå et negativt omdømme, hvis entreprenøren begår erstatningspligtige fejl.

---

¹⁰ AB 92 § 30. Er arbejdet ikke udført i overensstemmelse med aftalen, fagmæssigt korrekt eller i overensstemmelse med bygherrens eventuelle anvisninger efter § 15, foreligger der en mangel. Det samme gælder, hvis entreprenøren ikke har leveret anden aftalt ydelse i forbindelse med arbejdet.

¹¹ AB 92 § 11 stk. 4. Bygherren og dennes tilsyn kan under arbejdets gang kassere ikke kontraktmæssige arbejder eller materialer. Denne kassation skal ske så hurtigt som muligt. Endvidere § 17 stk. 3: Tilsynet kan .... godkende eller kassere materialer eller arbejder....

¹² AB 92 § 17 stk. 4. Tilsyn fra bygherrens side fritager ikke entreprenøren for selv at føre kontrol.